

НАГЛАСИ НА РОДИТЕЛИТЕ ЗА ПРИЕМАНЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НОРМАТИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ В СЕМЕЙНИТЕ ОТНОШЕНИЯ ОТНОСНО ПРАВАТА НА ДЕЦАТА

Нели Градинарова¹, Магдалена Александрова², Радка Горанова³

¹ МУ-София, ФОЗ „Проф. д-р Цекомир Воденичаров, дмн“, Катедра Биоетика, адрес:
София, ул. "Бяло море "8, e-mail: n.gradinarova@foz.mu-sofia.bg

² МУ-София, ФОЗ „Проф. д-р Цекомир Воденичаров, дмн“, Катедра Биоетика, адрес:
София, ул. "Бяло море "8, e-mail: aleksandrova@foz.mu-sofia.bg

³ МУ-София, ФОЗ „Проф. д-р Цекомир Воденичаров, дмн“, Катедра Биоетика, адрес:
София, ул. "Бяло море "8, e-mail: r.goranova@foz.mu-sofia.bg

Резюме: Децата са носители на човешки права, като спецификата на тези права предполага подчертана закрила и грижа, от която се нуждаят.

Цел: Проучване на нагласите на родителите относно приемане и изпълнение на нормативните документи в семейните отношения относно правата на децата е от съществено значение, за да се установят тенденциите и тяхното повлияване.

Материал и метод: За целта на проучването в периода 01.12.2019-01.01.2020 г. бе проведено емперично социологическо изследване сред 201 родители, като за целта на проучването бе разработена пряка индивидуална анкета, насочени към родителите в страната.

Резултати: Повече от половината от анкетираните родители - 53.2% посочват че са информирани относно правата на децата в страната, 42.3% са посочили, че отчасти са информирани и едва 4.5% са посочили, че не са информирани. Почти половината от анкетираните или 46.8% са посочили, че отчасти приемат регламентирането на правата на децата, 35.3% са посочили, че напълно приемат тази регламентация, а 15.4% са посочили, че отчасти не приемат регламентирането на детските права чрез законодателството в страната и едва 2.5% са посочили, че категорично не приемат регламентирането на правата на детето. Повече от половината или 51.2% от анкетираните са посочили, че отчасти приемат държавната намеса чрез правната регулация в страната в семейните взаимоотношения родител-дете, 18.9% са посочили, че напълно приемат този вид намеса, 21.4% са посочили, че отчасти не приемат този вид регулация/намеса и едва 8,5% категорично не приемат подобен тип намеса.

Заключения: Неразбирането на проблема, води до неговото отричане и до многообразието сред отговорите на родителите относно необходимостта от законово регламентиране на правата на децата. Нормативната база в страната цели пряко да защитава и гарантира правата на децата, без да оказва влияние и да се намесва във взаимоотношенията родител-дете.

Ключови думи: родители, деца, човешки права.

PARENTS ' ADJUSTMENT TO ACCEPTANCE AND IMPLEMENT OF NORMATIVE DOCUMENTS IN FAMILY RELATIONS REGARDING CHILDREN'S RIGHTS

Neli Gradinarova¹, Magdalena Aleksandrova², Radka Goranova³

¹Medical University – Sofia, Faculty of Public Health "Prof. Dr. Tsekomir Vodenicharov,
MD, Department of Bioethics, address: Sofia, str. Bialo more 8, e-mail:
n.gradinarova@foz.mu-sofia.bg

² Medical University – Sofia, Faculty of Public Health "Prof. Dr. Tsekomir Vodenicharov,
MD, Department of Bioethics, address: Sofia, str. Bialo more 8, e-mail:
aleksandrova@foz.mu-sofia.bg

³Medical University – Sofia, Faculty of Public Health "Prof. Dr. Tsekomir Vodenicharov,
MD, Department of Bioethics, address: Sofia, str. Bialo more 8, e-mail: r.goranova@foz.mu-
sofia.bg

Abstract: *Introduction: Children are holders of human rights and the specificity of these rights implies a strong protection and care they need.*

Objective: To study the attitudes of parents regarding the adoption and implementation of normative documents in family relations regarding children's rights is essential to identify trends and their impact.

Material and methods: For the purpose of the study in the period 01.12.2019-01.01.2020 an empirical sociological survey was conducted among 201 parents, and for the purpose of the study a direct individual survey was developed, aimed at parents in the country.

Results: More than half of the surveyed parents - 53.2% indicated that they were informed about the rights of children in the country, 42.3% indicated that they were partially informed and only 4.5% indicated that they were not informed. Almost half of the respondents or 46.8. % indicated that they partially accept the regulation of children's rights, 35.3% stated that they fully accept this regulation, and 15.4% indicated that they partially do not accept the regulation of children's rights through the legislation in the country and only 2.5% indicated that categorically do not accept the regulation of the rights of the child. More than half or 51.2% of the respondents indicated that they partially accept the state intervention through the legal regulation in the country in the family relations parent-child, 18.9% indicated that they fully accept this type of intervention, 21.4 % indicated that they partially do not accept this type of regulation / intervention and only 8.5% categorically do not accept this type of intervention.

Conclusions: The lack of understanding of the problem leads to its denial and to the diversity of parents' answers about the need for legal regulation of children's rights. The legal framework in the country aims to directly protect and guarantee the rights of children without affecting interferes in the parent-child relationship.

Keywords: parents, children, human rights

1. Въведение

Децата са носители на човешки права, като спецификата на тези права предполага подчертана закрила и грижа, от която се нуждаят. Всички деца имат право да живеят, да растат, да учат, да бъдат чути и да развиват пълния си потенциал, децата имат право на човешка идентичност, на храна, образование, здравеопазване, съдебна закрила и на контакт с биологичните си родители.

С приемането на Конвенцията за правата на детето ООН дава явна заявка за изследването на проблема и анагажираността по проблема от страна на международната общност. В преамбюла на конвенцията държавите правоприемници, заявяват убеждение, че „семейството е основна клетка на обществото и естествена среда за израстването и благосъстоянието на всичките му членове и особено на децата трябва да бъде оказана

необходимата защита и съдействие, така че то да може пълноценно да поеме своята отговорност в обществото“ [1]. Според същата конвенцията двамата родители на детето носят обща отговорност за неговото израстване и развитие, като висшият интерес на детето трябва да е тяхна основна грижа. За популяризиране съдържанието на Конвенцията за правата на детето УНИЦЕФ изготвя Ръководство за прилагане на Конвенцията за правата на детето [2]. Ръководството е с обем 954 страници и в него подробно се разискват и изясняват разпоредбите на конвенцията и приетите от ООН допълнителни международни актове, като Всеобщата декларация за правата на човека, Декларация за правата на детето, Международния пакт за икономически, социални и културни права, Международния пакт за граждански и политически права, Конвенцията на МОТ относно минималната възраст за приемане на работа (№ 138), Правилата на ООН относно минималните стандарти за осъществяване на правосъдие по отношение на ненавършили пълнолетие лица (Пекински правила), Насоките на ООН за превенция на противообществените прояви на ненавършилите пълнолетие лица (Насоки от Рияд), Правилата на ООН за закрила на ненавършилите пълнолетие лица, лишени от свобода, Хагската конвенция за защита на децата и сътрудничество в областта на международното осиновяване, Правилата на ООН относно стандартите за създаване на равни възможности за хората с увреждания, Конвенцията на МОТ относно най-тежките форми на детския труд (№ 182), Протокола за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора, особено жени и деца.

Хагската конвенция за правата на човека също оказва влияние върху развитието на правото в областта на правата на детето. Европейската политика относно правата на детето е приета от ЕС и Съвета на Европа и е в пълен унисон с международните тенденции в тази област. Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) не съдържа определение на понятието „дете“, но разпоредбата на член 1 задължава държавите членки по конвенцията да осигурят правата произтичащи от нея за „всяко лице“ под тяхна юрисдикция, по този начин нейните разпоредби се отнасят и за децата. [3]. Отделните източници на международното право са създадени и функционират поотделно, но все повече започват да се обвързват помежду си в името на постигане на общи цели.

Националното законодателство в страната също е в унисон с международния правопорядък и цели гарантирането на най-добрия интерес на детето и защитата на децата от всякакъв вид дискриминация. Като основен закон, разпоредбите на Конституцията на Република България са насочени към всички граждани на страната без ограничения, но някои от тях са конкретно адресирани към децата. Според чл. 14. от КРБ семейството, майчинството и децата са под закрила на държавата и обществото [4]. Специализирания закон в страната, който цели осигуряване на пълна защита над децата е Закона за закрила на детето[5], който цели „осигуряването на най-добрия интерес на детето“.

2. Цел, задачи и методи на проучването

Целта на реализираното проучване е да се установят нагласите на родителите относно приемане и изпълнение на нормативните документи в семейните отношения относно правата на децата, да се придобие представа за тяхната обща осведоменост и да се установят тенденциите и тяхното повлияване.

За реализиране на проучването бяха използвани следните социологически методи. С документален метод бяха проучени различни нормативни документи свързани с регламентацията на правата на децата в международен и национален план. Чрез анкетен метод в периода 01.12.2019-01.01.2020г. бе проведено емперично социологическо изследване сред 201 родители, като за целта на проучването бе разработена пряка

индивидуална анкета, насочени към родителите в страната. Подборът на анкетираните лица бе случаен, което дава основание да се претендира за репрезентативност на резултатите.

За обработката на информацията от проучването бяха използвани статистически методи - дескриптивен анализ чрез който в табличен вид е представено разпределението на разгледаните признаци, разбити по групи, вариационен анализ, алтернативен анализ и графичен анализ за визуализация на получените резултати.

3. Резултати и обсъждане:

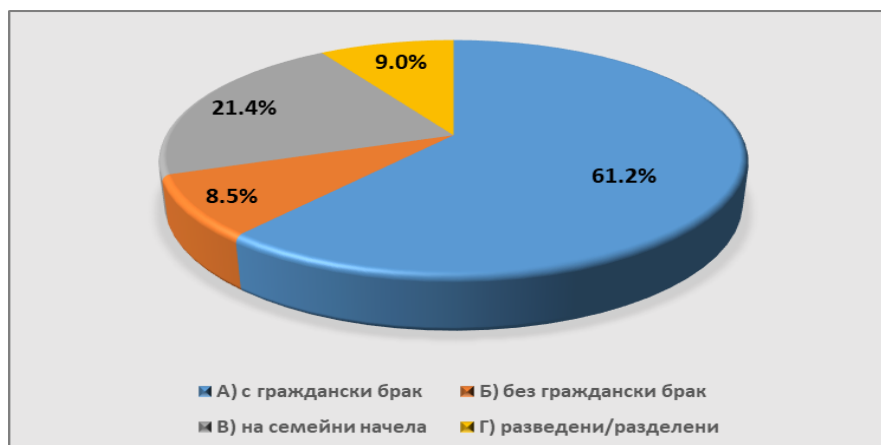
За да се изгради представа за анкетираните лица същите бяха помолени да посочат своята възраст, тази на техния съпруг/партньор и тази на детето/децата им. Резултатите са представени на следващата таблица:

Таблица 1. Средна възраст на анкетираните родители и техните деца.

	N	Възраст	
		Mean	SD
Майка	201	39,49	8,061
Баща	200	42,63	8,822
Първо дете	199	12,08	7,732
Второ дете	94	10,40	6,677
Трето дете	11	6,82	5,095

Средната възраст на майките, взели участие в социологическото проучване е 39.49, средната възраст на бащите е 42.63, на първото дете - 12.08, на второто - 10.40, а на трето, за семействата, които са посочили, че имат три деца е - 6.82.

Данните относно семейното положение на изследваните лица са представени на Фиг. 1.

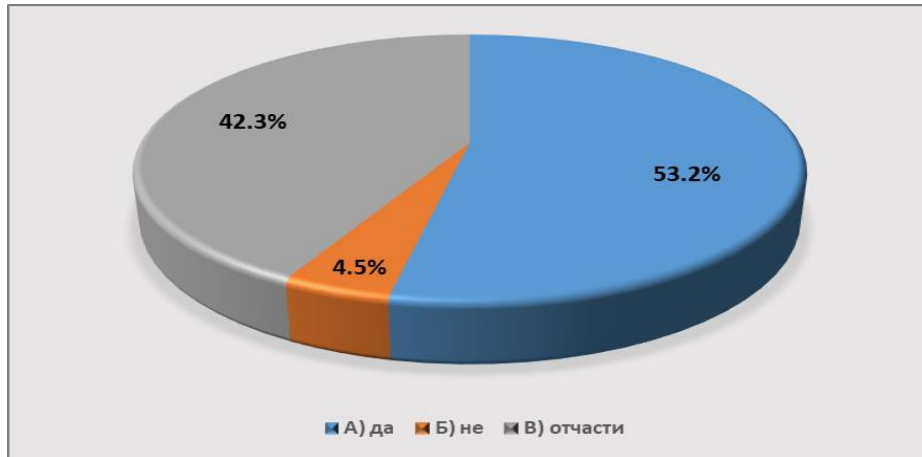

Фиг.1 Разпределение на анкетираните лица според семейното положение.

Резултатите показват, че повече от половината анкетирани или 61.2 % от респондентите са посочили, че имат граждански брак, 8.5 % са отговорили, че живеят без граждански брак, 21.4 % са посочили, че родителите живеят на семейни начела, а 9 % от респондентите са отговорили, че са разведени. Получените данни показват, че се запазват нагласите на населението за обвързване, в това число за сключване на брак и за ангажираност на двойките към семейната среда. Значителна част от младите хора, отглеждат децата си при сключен граждански брак, което показва от една страна уважение към традициите на българското семейство и от друга – голямата отговорност

на родителите при създаването на семейството и отглеждането на децата. Може да се каже, че младите хора уважават семейството като институции и законовите норми за създаването на семейство и осигуряването на семейна среда при отглеждането на децата.

Данните по отношение на информираността на родителите за правата на детето са представени на следващата фигура:

Фиг.2. Информираниост на родителите относно правата на детето в страната.

Повече от половината от анкетираниите родители - 53.2 % посочват че са информирани относно правата на децата в страната, 42.3 % са посочили, че отчасти са информирани и едва 4.5 % са посочили, че не са информирани. Получените резултати показват, че като цяло родителите са информирани или отчасти информирани за правата на детето. Това показва отговорността на родителите и тяхната заинтересованост по отношение на правилното отглеждане и възпитание на детето като пълноценна личност.

Степента на приемане от родителите на законовото регламентиране на правата на детето е представена на фиг.3.

Фиг. 3 Мнение на родителите за приемане на законовото регламентиране на правата на детето.

Почти половината от анкетираниите или 46.8. % са посочили, че отчасти приемат регламентирането на правата на децата, 35.3 % са посочили, че напълно приемат тази регламентация, а 15.4 % са посочили, че отчасти не приемат регламентирането на детските права чрез законодателството в страната и едва 2.5 % са посочили, че категорично не приемат регламентирането на правата на детето.

Неразбирането на проблемите около познаването и спазването на правата на децата, води до тяхното отричане и до многообразието сред отговорите на родителите относно приемането на тази регламентация. Създаването на международното и националното законодателството в сферата на правата на децата цели да бъде премахната дискриминацията на всякакви основания спрямо децата, да се гарантира тяхното право на живот, на оцеляване и на развитие и правото на детето да участва и да изразява мнение по всички важни въпроси, които го засягат. Децата имат равни права, както със своите родители, така и с другите хора и между самите тях, но за да бъдат зачитани тези права е необходимо родителите да ги познават, да ги приемат и да ги защитават.

Анкетираните бяха попитани и за тяхната нагласа относно приемането на държавната регулация в семейните взаимоотношения родител-дете(таблица 2).

Таблица 2. Нагласи на родителите за приемане на държавна регулация в семейните взаимоотношения родител-дете

отговори	N	%
напълно го приемам	38	18,9
отчасти го приемам	103	51,2
отчасти не го приемам	43	21,4
категорично не го приемам	17	8,5
Общо	201	100,0

Повече от половината или 51.2 % от анкетираните са посочили, че отчасти приемат държавната намеса чрез правната регулация в страната в семейните взаимоотношения родител-дете, 18.9 % са посочили, че напълно приемат този вид намеса, 21.4 % са посочили, че отчасти не приемат този вид регулация/намеса и едва 8,5 % категорично не приемат подобен тип намеса. Държавите, при воденото на своята национална политика поставят в центъра общочовешките права и целийки да достигнат до най-добрия интерес на детето, създават национална нормативна рамка, която да защитава правата на децата и да им осигурява възможности за защита на тези права. Нормативната рамка в страната не цели да се намесва пряко в личните взаимоотношение родител-дете, а само да гарантира равнопоставеността и защитата на уязвимите групи лица.

За да бъде изградена положителна нагласа на значителна част от родителите е важно да се провеждат разяснителни кампании и по-обширно обсъждане на проблематиката, свързана с правата на детето. От значение е родителите да разберат и да приемат законодателните норми, за да изградят положителна нагласа към нормативните изисквания.

4. Изводи

Неразбирането на проблема, води до неговото отричане и до многообразието сред отговорите на родителите относно необходимостта от закононото регламентиране на правата на децата. Нормативната база в страната цели пряко да защитава и гарантира правата на децата в страната, без да оказва влияние и да се намесва във взаимоотношенията родител-дете. Децата са уязвима част от обществото и те се нуждаят от активна и ефективна защита на техните права, а познаването и спазването на тези права е абсолютно задължение на техните родители и на обществото.

Библиография

1. Конвенцията за правата на детето, Приета от ОС на ООН на 20.11.1989 г. Ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г. -ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г., обн., ДВ, бр. 55 от 12.07.1991 г., в сила от 3.07.1991 г.
2. Ръководство за прилагане на Конвенцията за правата на детето, прието от Детския фонд на Организацията на обединените нации, 2002, ISBN-13: 978-954-335-011-7
3. Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (Ратифицирана със закон, приет от НС на 31.07.1992г.-ДВ, бр.66 от 1992г. в сила за Република България от 7 септември 1992г.), Обн. ДВ бр. 80 от 2 октомври 1992г.
4. Конституцията на Република България, Обн. ДВ, бр.56 от 13.07.1991 г.
5. Закон за закрила на детето, Обн. ДВ. бр. 48 от 13 Юни 2000г.